

بررسی اثربخشی تسهیلات صندوق تعاون (بانک توسعه تعاون) در توسعه تعاون

ایوب سرافراز^۱؛ ناهیدمالکی نیا^۲؛ حسین عسگری آلوچ^۳

چکیده

صندوق های تعاون بخش عمده ای از نظام مالی محسوب و در برخی از کشورها، بزرگترین نهاد مالی به حساب می آید. تأمین مالی شرکتهای تعاونی، حفظ اشتغال موجود و ایجاد فرصتهای شغلی جدید یکی از علل اصلی تأسیس صندوق های تعاون به شمار می رود. این تحقیق به بررسی میزان همبستگی تسهیلات صندوق تعاون و اشتغالزایی در بخش تعاون می پردازد. اینکه آیا بین تسهیلات صندوق تعاون و اشتغالزایی در بخش تعاون رابطه معنی داری وجود دارد؟ و اثربخشی تسهیلات در اشتغالزایی از محل منابع داخلی بیشتر می باشد یا از محل منابع تبصره ای؟ جهت پاسخ گویی به این سوالات نمونه ای مشتمل بر ۴۵ داده- سال شعب صندوق تعاون در استان اردبیل طی دوره زمانی ۸۴ تا ۸۸ انتخاب گردید که برابر با کل جامعه آماری تحقیق می باشد. فرضیات تحقیق با روش آماری ضریب همبستگی پیرسون مورد آزمون قرار گرفت. نتایج حاصل از آزمون فرضیه اصلی اول نشان می دهد که بین تسهیلات صندوق تعاون (به تفکیک مراحل پرداخت) و اشتغالزایی رابطه معنی داری وجود ندارد. همچنین نتایج حاصل از آزمون فرضیه اصلی دوم نشان می دهد که بین تسهیلات صندوق تعاون از محل منابع داخلی و اشتغالزایی رابطه معنی داری وجود دارد در حالیکه بین تسهیلات صندوق تعاون از محل منابع تبصره ای و اشتغالزایی رابطه معنی داری وجود ندارد و نیز می توان نتیجه گرفت که اثربخشی تسهیلات صندوق تعاون از محل منابع داخلی بیشتر از منابع تبصره ای می باشد.

واژه های کلیدی: تسهیلات صندوق تعاون، تسهیلات منابع داخلی، تسهیلات منابع تبصره ای، اشتغالزایی

طبقه بندی موضوعی: P13, O57, G21, L26

Efficiency of Cooperative Fund Facility (Cooperative Development Bank) in the Cooperative Development

Ayoub sarafraz⁴; Nahid malekiniya⁵; Hossein asgari aloje⁶

Abstract

Cooperative funds are considered a major part of the financial system. As in some countries, cooperative funds are considered the largest financial institutions. Cooperative finance, retain existing jobs and creating new job opportunities sue a major cause of established Cooperation Fund. This study examines the correlations Cooperative Fund Facility (separation process of payments and separation where financing) and entrepreneur in the cooperative sector deals. Whether between the Cooperative Fund facilities and Cooperative sector entrepreneur exist a significant relationship? And the effectiveness of the facility of domestic resources is more or effectiveness of the Facility a Note resources in the entrepreneur? To answer these questions was chosen a sample containing 45 data - Year Fund in Ardebil province during the period 84-88 that equal to the

۱. هیات علمی، گروه مدیریت و حسابداری، واحد بيله سوار، دانشگاه آزاد اسلامی، اردبیل، ایران

۲. هیات علمی، گروه مدیریت و حسابداری، واحد بيله سوار، دانشگاه آزاد اسلامی، اردبیل، ایران

۳. هیات علمی، گروه مدیریت و حسابداری، واحد بيله سوار، دانشگاه آزاد اسلامی، اردبیل، ایران

* پست الکترونیکی نویسنده اصلی: n.malekiniya@gmail.com

4. Faculty member of Islamic Azad University, Bileh savar Moghan Branch, department of management & accounting, Ardebil, Iran

5. Faculty member of Islamic Azad University, Bileh savar Moghan Branch, department of management & accounting, Ardebil, Iran

6. Faculty member of Islamic Azad University, Bileh savar Moghan Branch, department of management & accounting, Ardebil, Iran

entire statistical community of research. Hypotheses using Pearson correlation coefficient were measured. Test results of the first main hypothesis suggest that there is no significant relationship between Facilities cooperation Fund (a separate process of payments) and entrepreneur, so we conclude the Cooperative fund facility has not been effective in development cooperation sector. The results of the second major hypothesis testing shows that there are significant relationship between Cooperative Fund Facility from domestic sources and entrepreneur, while there is no significant relationship between Cooperative Fund of facilities from Note resources and entrepreneur and can be concluded that the effectiveness of Cooperative facilities funds from internal resources is more Note Of resources.

Keywords: Cooperative Fund Facility, Facility of Internal Resources, Facility from Note resources, Entrepreneur.

مقدمه

دستیابی بخش تعاون به سهم ۲۵ درصدی در اقتصاد ملی، تأمین مالی شرکتهای تعاونی از سوی صندوق تعاون زمینه ساز انجام این پژوهش شده است. این تحقیق در پی پاسخ به این سوالات می باشد: آیا بین تسهیلات صندوق تعاون در مراحل مختلف و اشتغالزایی در بخش تعاون رابطه معنی داری وجود دارد؟ و آیا بین تسهیلات از محل صندوق تعاون به تفکیک محل تأمین مالی (منابع داخلی و منابع تبصره ای) و اشتغالزایی در بخش تعاون رابطه معنی داری وجود دارد؟ جهت پاسخ دهی به سوالات تحقیق؛ پس از بررسی مبانی نظری و مطالعات انجام شده با استفاده از روشهای آماری لازم فرضیات تحقیق موردآزمون قرار خواهد گرفت.

مروری بر ادبیات موضوع

کلمه تعاون^۲ به معنای همکاری، یکدیگر را مدد رساندن و تشریک مساعی به کار می رود. در فرهنگ معین، تعاون به معنای یکدیگر را یاری دادن، به هم یاری کردن و همدستی آمده است. واژه تعاونی^۳ به فعالیت رسمی مؤسساتی اطلاق می شود که بر مبنای اصول و قواعد تعاونی به وجود می آیند.^۴ تعاونی، انجمن ارادی و داوطلبانه از افرادی است که سازمان را با نظارت دموکراتیک و به منظور تأمین کالاها و خدمات مورد نیازشان ایجاد می کنند و مانع سود بردن کسی یا زیان دیگری نمی شوند. در این سازمان، اعضا، مشارکت منصفانه ای در تأمین سرمایه و پذیرش سود و زیان حاصل از فعالیت مشترک خود دارند.^۵ از نظر صندوق تعاون نیوانگلند، تعاونی یک انجمن

در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، تعاون به عنوان یکی از سه بخش نظام اقتصادی کشور تلقی شده و در اصول ۴۳ و ۴۴ آن، بر تأمین شرایط و امکانات کار برای همه به منظور رسیدن به اشتغال و قرار دادن وسایل کار در اختیار کسانی که قادر به کار هستند اما وسایل کار و سرمایه ندارند، از طریق تعاونیها تأکید شده است.^۱ نظام جمهوری اسلامی ایران بخش اقتصادی کشور را در اصل ۴۴ قانون اساسی مورد جراحی قرار داد. در این اصل نظام اقتصادی کشور به سه بخش دولتی - خصوصی و تعاونی تقسیم شده و برای هر کدام سهمی را مشخص نموده بخش خصوصی ۵۵ درصد، بخش تعاون ۲۵ درصد و بخش دولتی ۱۵ درصد می باشد. با این تقسیم بندی عملاً امور اجرای کشور به عهده دو بخش خصوصی و تعاونی است و دولت نیز به تمام امور نظارت خواهد داشت. مدیریت به شیوه تعاونی در بنگاه های اقتصادی دنیا از موقعیت بالایی برخوردار بوده است. تأمین مالی شرکتهای تعاونی یکی از علل اصلی تأسیس صندوق تعاون به شمار می رود. با افزایش پرداخت تسهیلات به تعاون گران می توان بسیاری از مشکلات آنها را برطرف کرد و به افزایش سهم بخش تعاون در اقتصاد ملی دست یافت. تعهد و تعاون مردم با یکدیگر التهابات موجود در شرایط اقتصادی را کمتر نموده است و امروز شاهدیم که بسیاری از طرحهای تعاونیها با مبالغ ناچیزی در بخش تعاون اشتغالزایی کرده اند و به ترمیم و توسعه اقتصاد جامعه کمک نموده است. از آنجا که فرصتهای موجود در بخش دولتی و خصوصی تکافوی اشتغال نیروی انسانی موجود را نمی دهد، با توجه به ضرورت

۱. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

2. Cooperation

3. Cooperative

۴. معین، محمد (۱۳۶۴) فرهنگ فارسی، مؤسسه انتشارات امیرکبیر، جلد اول، ص ۱۰۹۷

۵. طالب، مهدی (۱۳۷۶) اصول و اندیشه های تعاون، انتشارات دانشگاه تهران، صص ۶-۹

سال ۱۳۱۴ بر می گردد. در همان سال، دولت اقدام به تأسیس اولین شرکت تعاونی روستایی در منطقه داود آباد گرمسار کرد. مبنای تشکیل این شرکت تعاونی، مفادی از قانون تجارت سال ۱۳۱۱ بود. در سال ۱۳۵۰، قانون شرکتهای تعاونی با مطالعه قوانین مشابه سایر کشورها تهیه و به تصویب رسید.^۱ انواع تعاونی های تحت نظارت وزارت تعاون به شرح زیر هستند^{۱۱}:

۱- تعاونی های تولیدی: شامل تعاونی هایی هستند که در امور مربوط به کشاورزی، دامداری، دامپروری، پرورش و صید ماهی، شیلات، صنعت، معدن، عمران شهری و روستایی، عشایری و نظایر این امور به صورت یک واحد تولیدی به منظور اشتغال فعالیت می کنند.

۲- تعاونی های توزیعی: این نوع تعاونی ها (مصرف، مسکن، صنوف و اعتبار) عبارتند از تعاونی هایی که نیاز مشاغل تولیدی و یا مصرف کنندگان عضو خود را در چارچوب مصالح عمومی و به منظور کاهش هزینه ها و قیمتها تأمین می کنند. همچنین براساس این قانون، بخش تعاون شامل واحدهای زیر است:

۱- **شرکت های تعاونی**: شرکت هایی که با رعایت مقررات قانون بخش تعاون جمهوری اسلامی ایران تشکیل و به ثبت برسند تعاونی شناخته می شوند.

۲- **اتحادیه های تعاونی**: اتحادیه های تعاونی با عضویت تعاونی هایی که موضوع فعالیت آنها یکی است، برای تأمین تمام و یا قسمتی از مقاصد مقرر در قانون تعاون تشکیل می گردند.

۳- **اتاق تعاون**: اتحادیه ها و شرکتهای تعاونی می توانند در صورت ضرورت با نظارت وزارت تعاون، اتاق تعاون مرکزی در تهران و شعب آن را در استانها و شهرستانها جهت تأمین مقاصدی، مانند انجام وظایف و اختیارات اتاق بازرگانی و صنایع

خود گردان از اشخاص متحدی است که داوطلبانه برای تأمین نیازهای اقتصاد عمومی، امور اجتماعی، فرهنگی و سایر اهداف و آرزوهای مشترک که بر مبنای دموکراسی شکل می گیرد، اداره می شود. تعاونی ها براساس ارزشهایی مانند کمک به خویش، مسئولیت نسبت به خویش، دموکراسی، تعاون، کیفیت، اتحاد و همکاری به وجود می آیند.^۱ در سی و یکمین کنگره اتحادیه بین المللی تعاون که در سال ۱۹۹۵ در شهر منچستر برگزار گردید، اصول و ماهیت سازمانهای تعاونی به شرح زیر احصاء شد:^۲ ۱- داوطلبانه بودن عضویت و درهای باز ۲- نظارت دموکراتیک اعضا ۳- مشارکت اقتصادی اعضا ۴- خود مختاری و استقلال ۵- آموزش و اطلاع رسانی ۶- همکاری بین تعاونی ها ۷- مشارکت در توسعه.

شرکتهای تعاونی^۳ متفاوت از شرکتهایی با مالکیت سرمایه گذار^۴ هستند، زیرا شرکتهای تعاونی براساس اصولی که ماهیت آنها را نشان می دهد شکل می گیرند. این اصول عبارتند از:^۵

الف) استفاده کننده، مالک است^۶ ب) استفاده کننده، ذینفع است^۷ ج) استفاده کننده، کنترل کننده است^۸

مروری بر شکل گیری شرکتهای تعاونی

طی قرون گذشته شرکت تعاونی از مؤسسه ای معطوف به مذهب، به یک سازمان تجاری تبدیل شده است که به جای تأمین نیازهای روحی و معنوی اعضا به رفع مشکلات اقتصادی و نیازهای مالی آنها می پردازد.^۹ آغاز فعالیت تعاونی های رسمی در ایران را می توان به قانون تجارت سال ۱۳۰۳ مربوط دانست. موادی از قانون تجارت به تعاونی های تولید و مصرف پرداخته است. از لحاظ ثبت و تأسیس رسمی، آغاز فعالیت تعاونی ها به

1. Cooperative Fund of New England, About US, 8July 2007(from www.coopfund.org)

۲. طالب، مهدی. (۱۳۷۶) همان منبع.

3. cooperative firms

4. investor-owned firms (IOF)

5. Cooperative Fund of New England, About US, 8July 2007(from www.coopfund.org)

6. user – owned

7. user – benefit

8. user-control

۹. بی نام. (۱۳۴۷) شرکت های تعاونی وضع فعلی و آینده آن ها، نشریه سازمان مرکزی تعاون کشور، جلد اول، شماره ۲۰ صص ۳۲-۴۴

۱۰. کلیا سی، علی اصغر. (۱۳۷۱) تحقیقی پیرامون نقش تعاونی ها در نظام اقتصادی جمهوری اسلامی ایران، انتشارات ثمره، ص ۶۵

۱۱. قانون بخش تعاون اقتصاد جمهوری اسلامی ایران، مصوب ۱۳۷۷ مجلس شورای اسلامی، مواد ۲ و ۲۶ و ۲۷ و ۴۳ و ۵۷، انتشارات وزارت تعاون - معاونت پشتیبانی امور مجلس

۱۲. اساسنامه صندوق تعاون، مصوب ۶۸/۱۲/۱۴، هیأت وزیران

بانکداری، یعنی ایجاد تسهیلات مالی برای مشتریان و مترادف با اعتبارات بانکی، تسهیلات اعتباری و تسهیلات اعطائی است.

مروری بر پیشینه نظری پژوهش

بانک های تعاونی، بخش عمده ای از نظام مالی محسوب می شوند. در برخی از کشورها، بانکهای تعاون بزرگترین نهاد مالی به حساب می آیند. سهم بازار بانکهای تعاونی از ۹ درصد در اواسط دهه ۱۹۹۰ به حدود ۱۴ درصد در سال ۲۰۰۴ رسیده است. بانکهای تعاون بزرگ به تعداد زیادی در اروپا وجود دارد. سهم بازار این بانکها در زمینه بانکداری خرده فروشی بسیار زیاد است. به عنوان مثال ۵ کشور عضو اتحادیه اروپا بیش از ۴۰ درصد سهم بانکهای تعاون را در اختیار دارند، لکن در اقتصادهای پیشرفته غیر اروپایی و در بازارهای نوظهور، سهم بازار بانکهای تعاونی پایین است. در ادبیات پژوهشهای علمی، اهمیت بانکهای تعاونی چندان مورد توجه قرار نگرفته است. ادبیات پژوهشی توجه کمی به بانکهای تعاونی یا صندوقهای تعاون در مقایسه با بانکهای تجاری داشته است. به عنوان مثال، حدود ۰.۱ درصد از کل اطلاعات ثبت شده در زمینه بانکداری در پایگاه اطلاعات تحقیقات اقتصادی^۳ مربوط به بانکهای تعاون است. (Hieiko et al, 2007, pp.1-37)

اغلب این پژوهشها، کارایی بانک تعاون را به صورت موردکاوی در یک کشور خاص بررسی کرده اند. به عنوان مثال، برونر و همکارانش کارایی درآمد و هزینه بانکهای تعاون را در فرانسه، آلمان، ایتالیا، اسپانیا و سوئد مطالعه کردند و متوجه شدند که بانکهای تعاون نسبت به بانکهای تجاری، اثربخشی کمتری در مدیریت درآمدها و هزینه ها ندارند. ادبیات پژوهشی نشان می دهد که بانکهای تعاون با ریسکهای تغییر مواجه هستند. آنها نشان دادند که بانکهای تعاون سوئد نمی توانستند از آثار بحران اوایل دهه ۱۹۹۰ خود را نجات دهند، زیرا با هزینه سرمایه بالایی مواجه بودند. (Brunner et al, 2004)

پژوهشهای فون تین نشان داد که بانکهای تعاون نسبت به شوکهای ناشی از نرخ بهره و کیفیت اعتبارات و تسهیلات به شدت آسیب پذیر هستند، زیرا روی واسطه های مالی سنتی تمرکز دارند تا مؤسسات مالی جدید. بنابر این در معرض ریسک نرخ بهره و ریسک اعتبارات قرار دارند. (Fonteyen, 2007)

و معادن در ارتباط با بخش تعاون، حل اختلاف و داوری در محدوده امور مربوط به تعاونی ها و انجام اموری که از طرف وزارت تعاون بدان محول می گردد، تشکیل دهند.

۴- **صندوق تعاون:** صندوق تعاون، مؤسسه ای اعتباری است که دارای شخصیت حقوقی بوده، از استقلال مالی برخوردار است. این صندوق در چارچوب مفاد اساسنامه خود فعالیت می کند و در اموری که در اساسنامه پیش بینی نشده، تابع قانون تجارت و قانون پولی و بانکی است.^۱

گسترش شرکت های تعاونی

اتحادیه بین المللی تعاون وابسته به سازمان ملل متحد، بالاترین مرجع هماهنگی تعاونی ها در دنیا محسوب می شود. برخلاف تصور عموم، اقتصاد بخش تعاونی فقط به کشورهای آسیایی، اقیانوسیه و کشورهای در حال توسعه محدود نمی شود، زیرا بسیاری از بنگاههای بزرگ اقتصادی در کشورهای توسعه یافته به صورت تعاونی اداره می شوند. حتی بخش هایی از اقتصاد کشورهای سرمایه داری پیشرفته نیز به شیوه تعاونی اداره می شوند. هم اکنون تعاونی ها در اقتصاد ۱۵ کشور اروپایی، ۴ کشور آمریکایی و ۹ کشور از آسیا و اقیانوسیه حضور فعال دارند. و بیش از ۲۰۰ کشور دنیا از اقتصاد تعاونی استفاده می کنند و ۳۰۰ شرکت بزرگ در ۲۸ کشور از قاره های اروپا، آمریکا و آسیا به روش تعاونی اداره می شوند. تعاونی های سود ده غالباً در کشورهای آمریکا، فرانسه، ایتالیا، انگلیس و ژاپن فعال هستند.^۲

صندوق تسهیلات تعاون

صندوق تعاون در راستای تحقق هر چه بیشتر اهداف بخش تعاون کشور و افزایش سهم این بخش در اقتصاد ملی و تقویت زنجیره تولید، توزیع، مصرف و ارتقای سطح کمی و کیفی تولیدات تعاونیها و زمینه سازی برای ایجاد فرصتهای شغلی جدید به صورت مولد و زود بازده و نیز حفظ اشتغال موجود، تسهیلات اعتباری خود را در قالب عقود اسلامی و بیشتر به صورت کوتاه مدت و میان مدت، با نرخ سود کمتر و شرایطی آسانتر از نظام بانکی کشور در اختیار تعاونیها قرار می دهد. یکی از اهداف صندوق تعاون، اعطای اعتبار تا ۸۰ درصد نیاز متقاضیان با شرایطی سهل تر از نظام بانکی در راستای تقویت و تجهیز منابع مالی تعاونیها و اعضای آن است. اعتبار در عرف

3. ECONLIT

۱. اساسنامه صندوق تعاون، مصوب ۶۸/۱۲/۱۴، هیأت وزیران

۲. دفتر آمار و اطلاعات وزارت تعاون (۱۳۸۳) CD طالع

مقایسه با IOF می‌توانند در هزینه‌های خود صرفه جویی کنند. (Sexton et al, 1993, PP. 15-7)

لرمن و پارلیامنت نشان دادند که تفاوت شرکت‌های تعاونی و شرکت‌های با مالکیت سرمایه‌گذار ناشی از تفاوت در اهداف و استراتژی آنها است. همچنین تحقیق آنان نشان داد که شرکت‌های تعاونی به عوامل افزایش دهنده نرخ برگشت سرمایه بی‌توجه هستند و اعضای تعاونی‌ها به طور سنتی انتظار دارند به فرصتهایی مانند دسترسی آسان به بازار و نهادهایی با قیمت پایین دست یابند تا به نرخ بازده سرمایه‌گذاری تعاونی. تأثیر این اهداف و استراتژیها آن است که بهره‌وری نسبی در شرکت‌های تعاونی کمتر است. از آنجا که افزایش سرمایه در شرکت‌های تعاونی محدود به توان مالی اعضای آنها است، لذا این شرکت‌ها در مقایسه با شرکت‌هایی با مالکیت سرمایه‌گذار به شدت به تأمین مالی از طریق بدهی نیاز دارند. نتایج تحقیق آنان حاکی از آن است که ساختار تعاونی‌ها، رفتار خطر اخلاقی^۲ را تشویق کرده، در نتیجه شرکت‌های تعاونی در مقایسه با شرکت‌هایی با مالکیت سرمایه‌گذار از سیاست وام بالاتر و ریسک‌پذیری بیشتری پیروی می‌کنند. (Lerman et al, 1990, PP. 527-540)

نتیجه پژوهش شرمین و سالگیا نشان داد که شرکت‌های تعاونی در چهار بخش (لبنیات، محصولات کشاورزی، میوه و سبزیجات) در مقایسه با شرکت‌های با مالکیت سرمایه‌گذار از اهرم مالی کمتری برخوردارند، اما سودآوری آنها کمتر نیست. (Shermanin et al, 2004)

در پژوهشی که تحت عنوان آینده اشتغالزایی بر مبنای تعاونی‌های کار آفرین در آفریقا انجام شده است نشان می‌دهد صندوق تسهیلات تعاون در آفریقا یک روش منطقی در برنامه ریزی تعاونی و یاور سازمان بین‌المللی کار^۳ (ILO) در تحقق اهداف توسعه و بهبود کار از طریق ارتقاء فعالیت‌های خودگردان است. این صندوق به کارایی و عملکرد تعاونی‌های اولیه و سازمان‌های اقتصادی و اجتماعی دیگر کمک نموده و بمنظور تقویت ظرفیتهای دستیابی به بازار، اشتغالزایی، ایجاد درآمد و افزایش خصوصی سازی حمایت‌های لازم را ارائه می‌کند. این صندوق شامل تعدادی سهام دار جهت ایجاد یک محیط قانونی برای حمایت از تعاونی‌ها و ایجاد اشتغالزایی می‌باشد. ارائه خدمات حمایتی، ارتقای اثربخشی ساختارهای همکاری و هماهنگی ایجاد تسهیلات و وجوه مورد نیاز تعاونی‌ها از جمله وظایف این صندوق می‌باشد. که این تسهیلات از طریق رقابت

چاداد و کوک نشان دادند که مؤسسات مالی به صورت صندوق مشترک در مقایسه با نهادهای مالی که ساختاری غیر از صندوق مشترک دارند استراتژی‌هایی با ریسک کمتر اتخاذ می‌کنند. (Chaddad et al, 2004, pp. 55-94)

فرضیه هیکو و سیحاک این بود که حضور بانک‌های تعاون، ثبات سایر بانک‌ها را تضعیف می‌کند. نتایج تحقیق آنان نشان داد که بانک‌های تعاون در اقتصادهای پیشرفته و بازارهای نوظهور از نمره Z (معیاری برای سنجش ثبات مالی) بالاتری در مقایسه با بانک‌های تجاری و بانک‌های پس‌انداز برخوردارند. بنابراین آنها نشان دادند که بانک‌های تعاون از ثبات بیشتری برخوردارند، زیرا هزینه سرمایه پایین این بانک‌ها باعث شد تا بهتر از سایر مؤسسات مالی طرح‌های توسعه را مورد حمایت مالی قرار دهند. تحقیقات آنها نشان داد که اگر چه بازدهی نسبی و حجم سرمایه‌گذاری بانک‌های تعاونی از سایر مؤسسات مالی کمتر است، اما این معایب با واریانس کم بازده (نمره Z بالاتر) بانک‌های تعاون جبران می‌شود. واریانس کم بازده ناشی از این واقعیت است که بانک‌های تعاون در شرایط عادی اقتصادی، سودشان را به مشتریان توزیع می‌کنند، اما می‌توانند در شرایط اقتصاد رکودی، پس‌انداز مشتریان را جمع‌آوری و تجهیز کنند. این نتیجه‌گیری نشان می‌دهد که بسیاری از بانک‌های تعاون از ساختار صندوق‌های مشترک سرمایه‌گذاری (مشاع) تبعیت می‌کنند. (Hieiko et al, 2007, pp.1-37).

نتایج پژوهش این دو محقق، فرضیه گودهارت را مبنی بر اینکه حضور مؤسسات مالی با اهداف غیر انتفاعی می‌تواند ثبات سایر مؤسسات مالی را کاهش دهد مورد تأیید قرار داد. این نتایج نشان داد که هر قدر حضور بانک‌های تعاون در نظام مالی کشور افزایش می‌یابد فضای کمتری برای بانک‌های تجاری ضعیف در بازار خرده‌فروشی باقی می‌ماند و در نتیجه، وابستگی آنها به منابع درآمدی ناپایدار بیشتر می‌شود. (Goodhart, 2004)

سکستون و آسکو عملکرد مالی شرکت‌های تعاونی و شرکت‌هایی با مالکیت سرمایه‌گذار را مورد مقایسه قرار دادند. آنان بررسی کردند که چگونه ساختار شرکت‌های تعاونی می‌تواند عملکرد مالی (سوددهی، ساختار سرمایه، نقدینگی و کارایی داراییها) را تحت تأثیر قرار دهد. آنان شواهد متعددی را ارائه دادند که شرکت‌های تعاونی در مقایسه با شرکت‌هایی با مالکیت سرمایه‌گذار به دلیل مسأله نمایندگی^۱ از کارایی لازم برخوردار نیستند. آنان همچنین نشان دادند که شرکت‌های تعاونی با انجام معاملات درون‌سازمانی و استفاده از اطلاعات بهتر در

1. Agency problem
2. moral hazard

3. International Labor Organization

نظر این مدیران، میزان اطلاعات مردم از صندوق تعاون کشور نیز بسیار کم است. (بابایی، ۱۳۷۹)

نتایج پژوهشی در سال ۱۳۷۸ با عنوان بررسی جایگاه تعاون در توسعه کشور، حاکی است که تمرکز سازمانی نهاد متولی تعاونیهای کشور می‌تواند در تحقق اهداف و برنامه‌های توسعه تعاونی‌ها و به اثربخشی آن‌ها کمک کند، اما از نظر جامعه آماری تحقیق مذکور، حمایت‌های دولتی به تنهایی نمی‌تواند به افزایش کارایی شرکتهای تعاونی کمک کند. اما اصلاح قوانین تعاونی‌ها می‌تواند به توسعه تعاونی‌های کشور یاری برساند. (غزنجای، ۱۳۷۸)

در مقاله‌ای تحت عنوان بررسی نقش صندوق تعاون کشور و نظام بانکی در تأمین مالی شرکتهای تعاونی تولیدی صندوق تعاون کشور به عنوان یکی از نهادهای مالی معرفی شده است که در کنار نظام بانکی به جذب سپرده‌ها و پرداخت تسهیلات به بخش تعاون کمک می‌کند. در این پژوهش به بررسی مقایسه‌ای سهم صندوق تعاون و نظام بانکی در تأمین مالی شرکتهای تعاونی تولیدی و تأثیر تسهیلات اعتباری این دو نهاد مالی بر میزان اشتغالزایی طی سالهای ۱۳۷۷ تا ۱۳۸۸ پرداخته شده است. جامعه آماری این پژوهش شامل شرکتهای تعاونی تولیدی که طی سالهای ۷۷ تا ۸۸ از صندوق تعاون، اعم از شعبه مرکزی یا تهران، و همچنین از نظام بانکی تسهیلات دریافت کرده‌اند، می‌باشد. سؤال اصلی این پژوهش عبارت است از اینکه آیا بین میزان تسهیلات اعتباری و اشتغال ایجاد شده توسط صندوق تعاون و نظام بانکی جهت تأمین مالی طرحهای بخش تعاون تفاوت وجود دارد؟ نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که نقش نظام بانکی در تأمین منابع مالی نیازهای سرمایه در گردش و مخارج توسعه عملیات شرکتهای تولیدی بیش از صندوق تعاون کشور است. اگر چه نقش صندوق تعاون در تأمین منابع مربوط به مخارج تأسیس و راه‌اندازی شرکتهای تعاونی تولیدی کمی بیش از نظام بانکی است اما این تفاوت معنی‌دار نیست. نتایج نشان می‌دهد که تسهیلات نظام بانکی برای راه‌اندازی و تأسیس شرکتهای تعاونی تولیدی بیش از تسهیلات صندوق تعاون در ایجاد فرصت‌های شغلی، طبق طرح توجیهی مؤثر بوده است. با این حال تسهیلات هیچ‌یک از این دو نهاد مالی اهداف اشتغال را طبق طرح‌های توجیهی محقق نکرده است. (عباسی و همکاران، ۱۳۸۷)

روش‌شناسی تحقیق

منظور از متدولوژی تحقیق جمع‌آوری و پردازش صحیح داده‌ها و نهایتاً رسیدن به نتایج قابل‌انکاسی است. این بخش از مقاله

جهت تقاضای وجوه قابل‌دستیابی میباشد. (Ravens burg, 2009, pp.7-20)

در گزارشی که از ثبات نظام مالی جهانی توسط صندوق بین‌المللی پول منتشر شده توجه کمی به بانکهای تعاونی شده است. اغلب این گزارشها روی موضوعاتی مانند بیمه سپرده، کارایی، و ادغام بخش مالی متمرکز شده‌اند تا آثار اشتغالزایی و تأمین مالی شرکتهای تعاونی توسط صندوق‌های تعاون و بانکهای تجاری. سایر نویسندگان نیز روی نظام مالی به طور کلی مطالعه کرده‌اند. به عنوان مثال، یافته‌های بارث نشان داد که هر قدر بانکها به سمت مالکیت دولتی می‌روند شکنندگی نظام مالی افزایش می‌یابد. (Barth et al, 1999)

گودهارت این رابطه را چنین تفسیر کرد که ماهیت نظام بانکداری غیرانتفاعی، سایر نظام‌های مالی را بسیار شکننده ساخته است.

همانطوری که گزارش صندوق بین‌المللی پول نیز نشان می‌دهد ادبیات پژوهشی درباره بانکهای تعاون در دنیا بسیار محدود است. (Heiko et al, 2007, pp.1-37)

بررسی‌های ما در ایران نیز نشان می‌دهد که پژوهشهای بسیار محدودی درباره بخش تعاون انجام شده است. متأسفانه صندوق تعاون کشور فاقد هرگونه پژوهشی در این زمینه است. بنابر این، پژوهش حاضر می‌تواند به عنوان مبنایی برای پیشینه تحقیقات آتی مورد استفاده قرار گیرد. در ادامه به سه مورد از پژوهش‌های انجام شده در داخل کشور اشاره می‌شود:

تحقیقی تحت عنوان بررسی وضعیت صندوق تعاون استان همدان و آثار آن بر شرکتهای تعاونی در سال ۱۳۷۹ انجام شد که نتایج آن نشان داد که شرکتهای تعاونی از وظایف و اهداف صندوق تعاون اطلاع کافی و درستی ندارند. در تحقیق مذکور، پیشنهاد شده از طریق تبلیغات، سپرده‌های شرکتهای تعاونی نزد صندوق تعاون کشور، افزایش یابد. تعداد زیادی از شرکتهای تعاونی اساساً نزد صندوق تعاون حساب ندارند. یکی از دلایل عدم سپرده‌گذاری شرکتهای تعاونی نزد صندوق تعاون کشور، فقدان شعب در محل فعالیت شرکتهای تعاونی است. این تحقیق نشان داد که شرکتهای تعاونی که نزد صندوق تعاون کشور حساب سپرده ندارند عملکرد و فعالیت صندوق را تأیید نکرده و به خدمات صندوق تعاون، خوش بین نیستند. از دیدگاه شرکتهای تعاونی، تسهیلات اعتباری صندوق تعاون، نیازهای شرکتهای تعاونی را تأمین نمی‌کند. از نظر مدیران سازمان تعاون استان همدان، مدیران صندوق تعاون و مدیران شرکتهای تعاونی، مقررات صندوق تعاون انگیزه کافی برای جذب سپرده‌ها را فراهم نمی‌کند و لذا لازم است این مقررات بازنگری شوند. از

بین تسهیلات صندوق تعاون به تفکیک محل منابع تامین مالی و اشتغالزایی در بخش تعاون رابطه معنی داری وجود دارد.

فرضیات فرعی در ارتباط با فرضیه اصلی دوم
۱- بین تسهیلات از محل منابع داخلی صندوق تعاون و اشتغالزایی در بخش تعاون رابطه معنی داری وجود دارد.
۲- بین تسهیلات از محل منابع تبصره ای صندوق تعاون و اشتغالزایی در بخش تعاون رابطه معنی داری وجود دارد.

حوزه زمانی تحقیق سالهای ۱۳۸۴ تا ۱۳۸۸ می باشد که آمار و اطلاعات و عملکرد صندوق تسهیلات تعاون طی دوره تحقیق بررسی و مورد مطالعه قرار می گیرد. حوزه مکانی این تحقیق صندوق تسهیلات تعاون استان اردبیل می باشد.

جامعه آماری صندوق تعاون استان اردبیل می باشد. از میان شعب صندوق تعاون استان اردبیل شعبی انتخاب خواهد شد که طی سالهای موردمطالعه اعطای اعتبار نموده و نیز در پنج سال مورد مطالعه فعالیت داشته است. صندوق تعاون طی ۵ سال مورد بررسی شامل ۹ شعبه در شهرستانهای استان می باشد که همگی دارای شرایط فوق می باشند. بنابراین به لحاظ دسترسی به آمار و اطلاعات همه شعب، کل جامعه آماری شامل ۴۵ داده سال- شعب صندوق تعاون استان اردبیل انتخاب گردید.

داده های مورد نیاز تحقیق به شیوه های مختلف جمع آوری می شود. موضوعات مرتبط با مباحث تئوریک و مبانی نظری تحقیق، به شیوه کتابخانه ای و استفاده از کتب و منابع داخلی و خارجی، مقالات و مجلات بانکی و اقتصادی به شرح منابع و ماخذ و با مراجعه به کتابخانه ها گردآوری خواهند شد. جهت جمع آوری داده های متغیرهای تحقیق از داده های تاریخی و واقعی صندوق تعاون در پایان سالهای تحقیق و نیز آمارها و اطلاعات اداره کل تعاون استفاده می گردد. متغیرهای تحقیق با استفاده از نرم افزار excel محاسبه و با نرم افزار آماری SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار خواهد گرفت. عمده ترین روش های مورد استفاده در جمع آوری اطلاعات مالی جهت متغیرهای تعریف شده فرضیه تحقیق به شرح زیر می باشد:

۱. آمار و اطلاعات مورد نیاز تحقیق از سالهای ۸۶ تا ۸۸ موجود در اداره کل تعاون.
 ۲. آمار و اطلاعات مورد نیاز تحقیق از سالهای ۸۴ تا ۸۸ موجود در سرپرستی صندوق تعاون.
 ۳. مصاحبه با معاونت سرپرستی صندوق تعاون.
 ۴. منابع اینترنتی در رابطه با موضوع.
- روش تحقیق در این مطالعه، از نوع تاریخی (پس رویدادی) بوده و فرضیات تحقیق بر مبنای روش آماری ضریب همبستگی پیرسون مورد آزمون قرار خواهد گرفت که پس از

به بیان اهداف، سوالات تحقیق، قلمرو زمانی و مکانی تحقیق، روش آزمون فرضیات و تبیین متغیرهای اساسی تحقیق می پردازد. هدف کلی از پژوهش همان مقصود نهایی از انجام پژوهش است. در واقع هدف کلی موضوع تحقیق است که اثربخشی تسهیلات صندوق تعاون را در توسعه تعاون بررسی میکند. اهداف این تحقیق عبارتست از:

۱- بررسی رابطه تسهیلات صندوق تعاون (در مراحل مختلف) و اشتغالزایی در بخش تعاون.

۲- بررسی رابطه تسهیلات صندوق تعاون (به تفکیک محل منابع) و اشتغالزایی در بخش تعاون.

اهداف ویژه این تحقیق در جهت نیل به اهداف کلی تصریح می کند که در این تحقیق چه چیزی انجام می شود و راهنمایی برای تهیه و تدوین ابزار گردآوری اطلاعات و چهارچوبی مناسب، برای تجزیه و تحلیل آماری ارائه می دهد. اهداف ویژه تحقیق عبارتند از:

- ۱- محاسبه و تعیین روند تسهیلات در مراحل مختلف
 - ۲- بررسی و مقایسه روند پرداخت تسهیلات صندوق تعاون و تشخیص مرحله مشکل ساز در روند پرداخت تسهیلات
 - ۳- بررسی و مقایسه اثربخشی تسهیلات صندوق تعاون به تفکیک محل منابع (داخلی و تبصره ای)
- سوالات این تحقیق عبارتند از:

- ۱- آیا بین تسهیلات صندوق تعاون در مراحل مختلف و اشتغالزایی در بخش تعاون رابطه معنی داری وجود دارد؟
 - ۲- آیا بین تسهیلات از محل صندوق تعاون به تفکیک محل تامین مالی (منابع داخلی و منابع تبصره ای) و اشتغالزایی در بخش تعاون رابطه معنی داری وجود دارد؟
- فرضیات تحقیق به دو فرضیه اصلی همراه با فرضیات فرعی مطرح که بشرح ذیل عبارتند از:
- فرضیه اصلی اول:

بین تسهیلات صندوق تعاون به تفکیک مراحل پرداخت و اشتغالزایی در بخش تعاون رابطه معنی داری وجود دارد.
فرضیات فرعی در ارتباط با فرضیه اصلی اول:

- ۱- بین تسهیلات پیشنهادی صندوق تعاون و اشتغالزایی در بخش تعاون رابطه معنی داری وجود دارد.
 - ۲- بین تسهیلات مصوب صندوق تعاون و اشتغالزایی در بخش تعاون رابطه معنی داری وجود دارد.
 - ۳- بین تسهیلات عقد قرارداد صندوق تعاون و اشتغالزایی در بخش تعاون رابطه معنی داری وجود دارد.
 - ۴- بین تسهیلات جذب شده صندوق تعاون و اشتغالزایی در بخش تعاون رابطه معنی داری وجود دارد.
- فرضیه اصلی دوم

توسعه یافتگی در بخش تعاون متغیر عملیاتی اشتغال زایی به شرح زیر محاسبه و مورد آزمون قرار گرفته است: ۱. میزان اشتغال زایی پیشنهادی ۲. میزان اشتغال زایی مصوب ۳. میزان اشتغال زایی عقد قرارداد ۴. میزان اشتغال زایی جذب شده ۵. میزان اشتغال زایی تسهیلات از محل منابع داخلی ۶. میزان اشتغال زایی تسهیلات از محل منابع تبصره‌ای.

روش تحقیق در این مطالعه تاریخی و مبتنی بر آمار و اطلاعات تاریخی صندوق تعاون است و آزمون فرضیات بر مبنای روش آماری آزمون همبستگی پیرسون انجام شده است که پس از آماده سازی داده‌های متغیر اصلی رابطه میان متغیرهای فرضیه با هم سنجیده می‌شود.

یافته‌های تحقیق

با استفاده از اطلاعات و آمار کلیه طرح‌های تعاونی موجود در اداره کل تعاون و سرپرستی بانک توسعه تعاون استان، داده‌های مورد نیاز تحقیق در نرم افزار excel وارد و با استفاده از قابلیت‌های آن محاسبه شده‌اند. تلفیق نتایج حاصل از عملکرد شعب صندوق تعاون به شرح جدول ۱ است:

جدول (۱) عملکرد کلی صندوق تعاون اردبیل در بخش مصارف از سال ۸۴ تا ۸۸

ردیف	پیشنهادی		مصوب		عقد قرارداد		تسهیلات جذب شده	
	اشتغال زایی	تسهیلات	اشتغال زایی	تسهیلات	اشتغال زایی	تسهیلات	اشتغال زایی	تسهیلات
۱۳۸۴	۱۳۸۴۲	۱۴۷	۱۳۸۴۲	۱۴۷	۱۳۸۴۲	۱۴۷	۱۳۸۴۲	۱۴۷
۱۳۸۵	۲۴۶۶۶	۴۰۳	۲۴۶۶۶	۴۰۳	۲۴۶۶۶	۴۰۳	۲۴۶۶۶	۴۰۳
۱۳۸۶	۶۶۸۸۲	۱۴۳	۱۹۵۶۶	۴۲	۱۷۵۰۶	۱۷	۵۰۰	۵
۱۳۸۷	۲۵۷۶۷	۶۵۲	۱۶۱۶۶	۵۶	۱۵۴۱۶	۸۸	۶۷۵۸	۶۸
۱۳۸۸	۱۶۵۷۰	۱۸۳	۶۶۸۲	۵۲۷	۸۱۹۲	۵۰۷	.	.
جمع کل	۱۳۳۸۸۵	۱۳۸۱	۶۷۰۷۰	۱۰۲۸	۶۵۷۸۰	۱۰۱۵	۳۱۹۲۴	۴۷۶

آزمون فرضیه اصلی نخست

فرضیه اصلی نخست بیان می‌کند که بین تسهیلات صندوق تعاون به تفکیک مراحل پرداخت از مرحله پیشنهادی تا مرحله جذب آن و اشتغال زایی در بخش تعاون رابطه معنی داری وجود دارد.

آماده سازی داده های متغیرهای اصلی رابطه میان متغیرهای فرضیه با هم سنجیده می‌شود.

برای بررسی میزان رابطه بین دو متغیر از ضریب همبستگی استفاده شده است که اغلب با Q نمایش داده می‌شود و چگونگی رابطه بین دو متغیر را نشان می‌دهد. ضریب همبستگی دو متغیر X, Y با استفاده از رابطه زیر محاسبه می‌شود.

$$\rho = \frac{\sum[(x - \bar{x})(y - \bar{y})]}{\sqrt{\sum(x - \bar{x})^2} \sqrt{\sum(y - \bar{y})^2}}$$

از آنجا که Q به تنهایی نمی‌تواند بیانگر شدت رابطه بین دو متغیر باشد لذا ضروری است که تفسیر معنی داری از Q به عمل آید. برای تحلیل Q ابتدا لازم است که بتوان دو برسد تا ρ^2 یا ضریب تعیین به دست آید ρ^2 یا ضریب تعیین مشخص می‌کند که چند درصد تغییرات در متغیر وابسته را می‌توان توسط متغیر مستقل تعریف کرد. برای اطمینان از اینکه ضریب همبستگی مذکور واقعاً برقرار است لازم است آزمون فرضیه زیر صورت گیرد:

$$H_0 : \rho = 0$$

$$H_1 : \rho \neq 0$$

برای انجام این آزمون لازم است که فرض شود X و Y هر دو متغیر تصادفی با توزیع نرمال هستند آماره t با استفاده از فرمول زیر محاسبه می‌شود:

$$t = \frac{r - \rho}{\sqrt{\frac{1 - r^2}{n - 2}}}, \rho = 0$$

t تئوریک که دارای توزیع t در سطح اطمینان $1 - \alpha$ و درجه آزادی $n - 2$ است از جدول t استخراج می‌شود. اگر H_0 پذیرفته شود در آن صورت می‌توان گفت که بین X و Y رابطه معنی داری وجود ندارد و اگر H_1 پذیرفته شود می‌توان گفت بین X, Y رابطه معنی داری وجود دارد یا به عبارت دیگر X, Y به صورت خطی به هم وابسته‌اند.

برای بررسی عملکرد صندوق تسهیلات تعاون در بخش مصارف متغیر عملیاتی تسهیلات اعتباری به عنوان شاخص عملکرد محاسبه و مورد آزمون قرار گرفته است که میزان این تسهیلات به تفکیک مراحل و نیز به تفکیک محل منابع به شرح زیر محاسبه شده است: ۱. میزان تسهیلات پیشنهادی ۲. میزان تسهیلات مصوب ۳. میزان تسهیلات عقد قرارداد ۴. میزان تسهیلات جذب شده ۵. میزان تسهیلات از محل منابع داخلی ۶. میزان تسهیلات از محل منابع تبصره‌ای. برای بررسی

آزمون فرضیه فرعی یکم در ارتباط با فرضیه فرعی اول

با توجه به جدول شماره ۲ ضریب همبستگی پیرسون معادل ۰/۰۸۲ محاسبه شده است و سطح معنی‌داری حدود ۰/۰۶۳۳ به دست آمده است. بنابراین در سطح اطمینان ۹۵٪ آماره آزمون در H_0 واقع شده است و فرض H_1 رد می‌شود یا به عبارت دیگر می‌توان بیان کرد بین تسهیلات پیشنهادی به صندوق تسهیلات تعاون و اشتغال‌زایی در بخش تعاون رابطه معنی‌داری وجود ندارد.

آزمون فرضیه فرعی دوم در ارتباط با فرضیه فرعی نخست

با توجه به جدول شماره ۲ ضریب همبستگی پیرسون معادل ۰/۱۰۵ محاسبه شده است و سطح معنی‌داری حدود ۰/۵۰۴ به دست آمده است. بنابراین در سطح اطمینان ۹۵٪ آماره آزمون در H_0 واقع شده است و فرض H_1 رد می‌شود یا به عبارت دیگر می‌توان بیان کرد بین تسهیلات مصوب صندوق تسهیلات تعاون و اشتغال‌زایی در بخش تعاون رابطه معنی‌داری وجود ندارد.

آزمون فرضیه فرعی سوم در ارتباط با فرضیه فرعی نخست

با توجه به جدول شماره ۲ ضریب همبستگی پیرسون معادل ۰/۱۱۷ محاسبه شده است و سطح معنی‌داری حدود ۰/۴۹۸ به دست آمده است. بنابراین در سطح اطمینان ۹۵٪ آماره آزمون در H_0 واقع شده است و فرض H_1 رد می‌شود یا به عبارت دیگر بین تسهیلات عقد قرارداد صندوق تسهیلات تعاون و اشتغال‌زایی در بخش تعاون رابطه معنی‌داری وجود ندارد.

آزمون فرضیه فرعی چهارم در ارتباط با فرضیه فرعی نخست

با توجه به جدول شماره ۲ ضریب همبستگی پیرسون معادل ۰/۴۶۵ محاسبه شده است و سطح معنی‌داری حدود ۰/۰۶۹ به دست آمده است. بنابراین در سطح اطمینان ۹۵٪ آماره آزمون در H_0 واقع شده است و فرض H_1 رد می‌شود یا به عبارت دیگر بین تسهیلات جذب‌شده صندوق تسهیلات تعاون و اشتغال‌زایی در بخش تعاون رابطه معنی‌داری وجود ندارد.

آزمون فرضیه اصلی دوم

فرضیه اصلی دوم بیان می‌کند که بین تسهیلات صندوق تعاون به تفکیک محل منابع و اشتغال‌زایی در بخش تعاون رابطه معنی‌داری وجود دارد.

آزمون فرضیه فرعی یکم در ارتباط با فرضیه فرعی دوم

با توجه به جدول شماره ۲ ضریب همبستگی پیرسون معادل ۰/۹ محاسبه شده است و سطح معنی‌داری حدود ۰/۰۰۲ به دست آمده است. بنابراین در سطح اطمینان ۹۹٪ آماره آزمون در H_1 واقع شده است و فرض H_0 رد می‌شود یا به عبارت دیگر می‌توان بیان کرد بین تسهیلات از محل منابع داخلی (از مرحله پیشنهادی تا جذب) صندوق تسهیلات تعاون و اشتغال‌زایی در بخش تعاون رابطه معنی‌داری وجود دارد.

آزمون فرضیه فرعی دوم در ارتباط با فرضیه فرعی دوم

این فرضیه در ۴ مرحله پیشنهادی، مصوب، عقد قرارداد و جذب مورد آزمون قرار گرفته است:

با توجه به جدول شماره ۲ ضریب همبستگی پیرسون معادل ۰/۰۰۲ محاسبه شده است و سطح معنی‌داری حدود ۰/۹۹۱ به دست آمده است. بنابراین در سطح اطمینان ۹۵٪ آماره آزمون در H_0 واقع شده است و فرض H_1 رد می‌شود یا به عبارت دیگر می‌توان بیان کرد بین تسهیلات از محل منابع تبصره‌ای (مرحله پیشنهادی) صندوق تسهیلات تعاون و اشتغال‌زایی در بخش تعاون رابطه معنی‌داری وجود ندارد.

با توجه به جدول شماره ۲ ضریب همبستگی پیرسون معادل ۰/۰۶۵ محاسبه شده است و سطح معنی‌داری حدود ۰/۷۴۶ به دست آمده است. بنابراین در سطح اطمینان ۹۵٪ آماره آزمون در H_0 واقع شده است و فرض H_1 رد می‌شود یا به عبارت دیگر می‌توان بیان کرد بین تسهیلات از محل منابع تبصره‌ای (مرحله مصوب) صندوق تسهیلات تعاون و اشتغال‌زایی در بخش تعاون رابطه معنی‌داری وجود ندارد.

با توجه به جدول شماره ۲ ضریب همبستگی پیرسون معادل ۰/۰۷۲ محاسبه شده است و سطح معنی‌داری حدود ۰/۷۲۱ به دست آمده است. بنابراین در سطح اطمینان ۹۵٪ آماره آزمون در H_0

است. بنابراین در سطح اطمینان ۹۵٪ آماره آزمون در H_0 واقع شده است و فرض H_1 رد می‌شود یا به عبارت دیگر می‌توان بیان کرد بین تسهیلات از محل منابع تبصره‌ای (مرحله جذب) صندوق تسهیلات تعاون و اشتغال‌زایی در بخش تعاون رابطه معنی‌داری وجود ندارد.

واقع شده است و فرض H_1 رد می‌شود یا به عبارت دیگر می‌توان بیان کرد بین تسهیلات از محل تبصره‌ای (مرحله عقد قرارداد) صندوق تسهیلات تعاون و اشتغال‌زایی در بخش تعاون رابطه معنی‌داری وجود ندارد.

با توجه به جدول شماره ۲ ضریب همبستگی پیرسون معادل ۰/۰۷۹ محاسبه شده و سطح معنی‌داری حدود ۰/۰۶ به دست آمده

جدول (۲) خلاصه آزمون فرضیات

سطح اطمینان	ضریب همبستگی پیرسون	سطح معنی دار	مرحله	فرضیه	فرضیه اصلی نخست	فرضیه اصلی دوم
۹۵٪	۰/۰۸۲	۰/۶۳۳	پیشنهادی	فرضیه فرعی یکم	فرضیه اصلی نخست	فرضیه اصلی دوم
۹۵٪	۰/۱۰۵	۰/۵۴۹	مصوب	فرضیه فرعی دوم		
۹۵٪	۰/۱۱۷	۰/۴۹۸	عقد قرارداد	فرضیه فرعی سوم		
۹۵٪	۰/۴۶۵	۰/۶۹	جذب	فرضیه فرعی چهارم		
۹۹٪	۰/۹	۰/۰۰۲	از پیشنهادی تا جذب	فرضیه فرعی یکم		
۹۵٪	۰/۰۰۲	۰/۹۹۱	پیشنهادی			
۹۵٪	۰/۰۶۵	۰/۷۴۶	مصوب			
۹۵٪	۰/۰۷۲	۰/۷۲۱	عقد قرارداد			
۹۵٪	۰/۰۷۹	۰/۰۶	جذب			

تعاون در توسعه بخش تعاون و اشتغال‌زایی موثر نبوده است که با آزمون فرضیه اصلی دوم مشخص شد صندوق تعاون با اینکه توانسته است با اعطای تسهیلات از محل منابع داخلی در توسعه بخش تعاون موفق عمل نماید، ولی نتوانسته است با اعطای تسهیلات تبصره‌ای در توسعه بخش تعاون و اشتغال‌زایی موثر واقع شود.

با تمرکز بر روی حجم تسهیلات به تفکیک محل منابع داخلی و تبصره‌ای می‌توان دریافت با اینکه در مرحله پیشنهادی حجم تسهیلات و اشتغال‌زایی تبصره‌ای بیشتر از منابع داخلی است. ولی در مرحله جذب حجم تسهیلات و اشتغال‌زایی از محل منابع داخلی بیشتر از منابع تبصره‌ای بوده، باعث شده است اثربخشی تسهیلات از منابع داخلی بیشتر از اثربخشی تسهیلات از محل منابع تبصره‌ای شود و با نتایج حاصل از آزمون فرضیه اصلی دوم همخوانی دارد. براساس نتایج حاصل از این پژوهش، پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:

۱. صندوق تعاون برای تعامل بیشتر و بهتر با اتحادیه‌ها و شرکت‌های تعاونی باید ضمن اهمیت دادن به جایگاه حقیقی آنها به رفع مشکلات مالی آنها اقدام مناسبی انجام دهد.
۲. صندوق تعاون با کاهش کاغذبازی و سلسله مراتب اداری می‌تواند موجب کاهش زمان اخذ تسهیلات شود.

نتیجه‌گیری:

همان‌طوری که در جدول ۲ آمده است نتیجه می‌گیریم که بین تسهیلات صندوق تعاون از مرحله پیشنهادی تا جذب تسهیلات و اشتغال‌زایی رابطه معنی‌داری وجود ندارد و اثربخشی تسهیلات این صندوق در توسعه بخش تعاون و اشتغال‌زایی موثر نبوده است که با نتایج حاصل از تحقیقات عباسی و همکاران و نیز بابایی مطابقت دارد.

اثربخشی تسهیلات این صندوق به تفکیک منابع داخلی و تبصره‌ای نیز مورد بررسی و آزمون قرار گرفت و با توجه به آزمون فرضیه فرعی یکم در ارتباط با فرضیه اصلی دوم می‌توان نتیجه گرفت بین تسهیلات از محل منابع داخلی و اشتغال‌زایی رابطه معنی‌داری وجود دارد یا به عبارت دیگر عملکرد این صندوق از محل منابع داخلی در توسعه تعاون موثر واقع شده است. پس از آزمون فرضیه فرعی دوم در ارتباط با فرضیه اصلی دوم می‌توان نتیجه گرفت بین تسهیلات از محل منابع تبصره‌ای و اشتغال‌زایی رابطه معنی‌داری وجود ندارد یا به عبارت دیگر عملکرد این صندوق از محل منابع تبصره‌ای در توسعه بخش تعاون موثر نبوده است.

آزمون فرضیات نشان می‌دهد که اعطای تسهیلات صندوق

جدول شماره (۳) حجم تسهیلات و اشتغال‌زایی به تفکیک محل منابع داخلی و تبصره‌های

تسهیلات جذب شده		عقد قرارداد		مصوب		پیشنهادی		۸۸ تا ۸۴
تسهیلات اشتغال‌زایی	تسهیلات	تسهیلات اشتغال‌زایی	تسهیلات	تسهیلات اشتغال‌زایی	تسهیلات	تسهیلات اشتغال‌زایی	تسهیلات	
۹۰.۸	۳۹.۲	۹۰.۶	۳۷.۸	۹۰.۸	۳۹.۷	۹۴	۷۶۶	درصد تسهیلات تبصره‌ای
۹.۲	۶۰.۸	۹.۴	۶۲.۲	۹.۲	۶۰.۳	۶	۲۳.۴	درصد تسهیلات منابع داخلی
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	درصد کل

بابایی، حسن (۱۳۷۹). بررسی وضعیت صندوق تعاون استان همدان و آثار آن بر فعالیت شرکت‌های تعاونی، همدان، پروژه تحقیقاتی اداره کل تعاون استان.

بی‌نام (۱۳۸۰). صندوق تعاون درگذر زمان، تهران: روابط عمومی صندوق تعاون کشور، ص ۴.

بی‌نام (۱۳۸۵). با سیاست‌های کلی اصل ۴۴ آشنا شویم، ماهنامه اقتصاد ایران، سال نهم، شماره ۹۳، صص ۱۰-۱۱.

بی‌نام (۱۳۷۴). شرکت‌های تعاونی وضع فعلی و آینده آنها، نشریه سازمان مرکزی تعاون کشور، جلد اول، شماره ۲۰، صص ۳۲-۴۴.

حسینی هاشمی، سید بهاء‌الدین (۱۳۸۴). بررسی نقش سیستم بانکی در ایفای مسئولیت‌های اجتماعی و اشتغال‌زایی، فصلنامه بانک صادرات، شماره ۳۴، ص ۳۰.

سایت بانک توسعه تعاون به آدرس:

<http://www.sandoghtavon.gov.ir>

سلیم، غلامرضا (۱۳۷۱). اصول مدیریت تعاونی‌ها، تهران: دانشگاه پیام نور.

سند ملی توسعه بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۵) وزارت تعاون، معاونت طرح و برنامه، ص ۲۵.

شیرانی، علیرضا (۱۳۶۸). اقتصاد تعاون، تهران: سازمان مرکزی تعاون.

صائبی، محمد و شیرازی، محمد (۱۳۸۱). روش‌های تحقیق در مدیریت، تهران: موسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت برنامه‌ریزی وابسته به سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور.

طالب، مهدی (۱۳۷۶). اصول و اندیشه‌های تعاون، تهران: دانشگاه تهران، صص ۶-۹.

عباسی، ابراهیم و وظیفه‌شناس، سیمین (۱۳۸۷). بررسی نقش صندوق تعاون کشور و نظام بانکی در تأمین مالی شرکت‌های تعاونی تولیدی، ماهنامه دانشور رفتار دانشگاه شاهد، سال پانزدهم، شماره ۳۳.

غزنجای، محمدرضا. (۱۳۷۸). بررسی جایگاه تعاون در توسعه اقتصادی و ارائه الگوی سازمانی اثربخش، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، مرکز

۳. با توجه به اینکه اثربخشی تسهیلات صندوق تعاون از محل منابع داخلی بیشتر از منابع تبصره‌ای می‌باشد جهت افزایش اثربخشی منابع تبصره‌ای بایستی این صندوق ارتباطش را با وزارت تعاون، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی و سایر دستگاه‌های اجرایی تقویت نموده و عملکرد خود را در زمینه نحوه مصرف اعتبارات تخصیصی از محل منابع تبصره‌ای بهبود بخشد و در جهت اجرای دقیق مفاد قراردادهای عاملیت به منظور ارتقای سطح رضایت دستگاه‌های واگذارنده اعتبار تلاش نماید.

۴. به منظور نیل به اهداف اشتغال‌زایی تضمین برگشت سرمایه، لازم است صندوق تعاون، تسهیلات اعطایی را در چهارچوب طرح توجیهی، مورد نظارت و پیگیری قرار دهد.

۵. لازم است در نحوه توزیع تسهیلات صندوق تعاون از محل منابع داخلی و تبصره‌ای سیاست‌گذاری مجددی به عمل آید تا نقش صندوق در اعطای تسهیلات افزایش یابد.

۶. با توجه به اینکه مشکل‌سازترین مرحله در گردش پرونده تسهیلاتی مرحله تصویب طرح است به‌ویژه در منابع تبصره‌ای لازم است در بررسی طرح‌های توجیهی دقت بیشتری به عمل آید.

تقدیر و تشکر

با توجه به اینکه این مقاله از طرح پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد بیله‌سوار استخراج گردیده و از حمایت مالی آن دانشگاه برخوردار بوده است وظیفه خود می‌دانیم که مراتب تقدیر و قدردانی خویش را از مسئولان آن دانشگاه اعلام داریم.

منابع

آشنایی مدیران با قوانین و مقررات تعاون، معاونت تحقیقات، آموزش و ترویج وزارت تعاون.

آذر، عادل و مومنی، منصور (۱۳۷۹). آمار و کاربرد آن در مدیریت، جلد دوم، تهران: سمت.

- Chaddad, Fabio R, and Michael L. Cook (2004) "The Economics of Organization Structure Changes: A us Perspective on Demutualization", *Annals of Public and Cooperative Economics*, Vol. 75, No. 4, pp: 55-94.
- Cooperative Fund of New England, About US, 8July 2007 from: www.coopfund.org
- Fonteyne, Win. (2007), *Forthcoming, Cooperative Banks In Europe Policy Issues, IMF Working Paper* (Washington: International Monetary Fund).
- Goodhart, Charles, AE. (2004), *Some New Directions for Financial Stability, the Per Jacobsson lecture* (Basel: Bank for International Settlements).
- Hieiko, Hesse and Martin, Cihak. (2007), *Cooperative Banks and Financial Stability, Monetary and Capital Markets Department*, January, IMF, Working Paper, PP: 1-37.
- Lerman, Zvi and Claudia, Parliament. (1990), *Comparative Performance of Cooperative and Investor – Owned Firms In US Food Industries. Agribusiness*, 6, November, PP: 527-540.
- Sexton, Richard J. and Julie, Iskow (1993), «What Do We Know About The Economic Efficiency of Cooperatives: An Evaluative Survey», *Journal of Agricultural Cooperation* 8, PP: 15-27.
- Shermanin D. Hardesty and Vikas D. Salgia. (2004), *Comparative Financial Performance of Agricultural Cooperatives and Investor-Owned Firms, Department of Agricultural and Resource Economics University of California*, Davis Paper Presented At NCR – 194 Research on Cooperatives Annual Meeting November2-3, Kansas City, Missouri.
- آموزش مدیریت دولتی استان تهران.
- قانون بخش تعاون اقتصاد جمهوری اسلامی ایران، مصوب ۱۳۷۷ مجلس شورای اسلامی، مواد ۲ و ۲۶ و ۲۷ و ۴۳ و ۵۷، انتشارات وزارت تعاون، معاونت پشتیبانی امور مجلس.
- کلباسی، علی اصغر (۱۳۷۱). تحقیقی پیرامون نقش تعاونی‌ها در نظام اقتصادی جمهوری اسلامی ایران، انتشارات ثمره، ص ۶۵.
- معین، محمد (۱۳۶۴). فرهنگ فارسی، مؤسسه انتشارات امیرکبیر، جلد اول، ص ۱۰۹۷.
- نامغ، پرویز (۱۳۷۷). مدیریت تعاونی‌ها، تهران: آروین.
- نظام شهیدی، مهراندخت (۱۳۸۰). اصول مدیریت تعاونی‌ها، تهران: روشنگران نصر.
- هدایتی، علی اصغر، صفری، علی اصغر و کلهر، حسن (۱۳۷۲). عملیات بانکی داخلی ۲، تهران: مؤسسه آموزش بانکداری بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، ص ۵۷.
- یزدانی، منوچهر (۱۳۸۶). ۳۰۰ شرکت بزرگ دنیا تعاونی هستند، روزنامه ایران، ص ۲.
- Barth, James R., Gerard Caprio Jr., Ross Levine. (1999) *Banking Systems Around The Globe: Do Regulation and Ownership Affect Performance and Stability?* World bank Policy Research Working Paper No. 2325 (Washington: World Bank)
- Brunner, Allan, Jory Decession, Daniel Hardy and Beata Kudela, (2004) *Germany's Threepillar Banking System – Cross -Country Perspectives In Europe, IMF Occasional Paper 233*, (Washington: International Monetary Fund).